

U 44/2024 rd

Statsrådets skrivelse till riksdagen om kommissionens förslag till förordning om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) nr 2021/1058 och (EU) 2021/1057 – Regionalt katastrofbistånd för återuppbyggnad (RESTORE)

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen översänds till riksdagen Europeiska kommissionens förslag av den 21 oktober 2024 till förordning om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) nr 2021/1058 och (EU) 2021/1057 – Regionalt katastrofbistånd för återuppbyggnad (RESTORE) samt en promemoria om förslaget COM(2024) 496 final.

Helsingfors den 14 november 2024

Näringsminister Wille Rydman

Konsultativ tjänsteman Petri Haapalainen

14.11.2024

FÖRSLAG TILL ÄNDRING AV FÖRORDNING (EU) 2021/1058 OCH FÖRORDNING (EU) 2021/1027 – REGIONALT KATASTROFBISTÅND FÖR ÅTERUPPBYGGNAD (RESTORE)

1 Bakgrund

Den 21 oktober 2024 gav kommissionen förslaget COM(2024) 496 final om lagstiftning om regionalt katastrofbistånd för återuppbyggnad (RESTORE). Förslaget är en del av kommissionens förslagspaket till ytterligare åtgärder för att hantera följderna av allvarliga naturkatastrofer som inträffat efter den 1 januari 2024.

Bakgrunden till förslagen är kommissionens ordförande Ursula von der Leyens uttalande den 19 september 2024 i Polen, där hon med hänvisning till det kommande katastrofbiståndet till följd av förödelserna efter stormen Boris som slog till mot Centraleuropa konstaterade att de sammanhållningspolitiska fonderna möjligen kan delta med 10 miljarder euro. Europeiska rådet har inte dragit upp riktlinjer för åsikterna i frågan.

Kommissionen presenterade förslaget i Ständiga representanternas kommitté den 23 oktober 2024. Behandlingen fortsätter i rådets arbetsgrupp för strukturåtgärder och de yttersta randområdena den 28 oktober, den 11 november och den 21 november 2024. Målet är att rådet ska få ett mandat i Ständiga representanternas kommitté den 27 november 2024.

Kommissionen föreslår att förslaget antas skyndsamt och att tidsfristen på åtta veckor för de nationella parlamentens subsidiaritetsanmärkningar inte efterföljs.

Eftersom behandlingen av ärendet snabbt kan framskrida till ett avgörande skede i rådet har man i det inledande skedet gett en brådskande E-skrivelse den 25 oktober 2024 (E 60/2024 rd) för att trygga riksdagens påverkningsmöjligheter. Stora utskottet godkände den 8 november 2024 riksdagens ståndpunkt (StoURSk 82/2024 rd). Ärendet gäller emellertid ett sådant förslag som avses i 96 § 2 mom. i grundlagen, om vilket statsrådet utan dröjsmål ger en U-skrivelse med samma innehåll.

2 Förslagets syfte

Kommissionen meddelar att den genom sitt förslag förutser en ökning av antalet naturkatastrofer.

Syftet med stödet är att kompensera kostnaderna för naturkatastrofer för medlemsstaternas offentliga ekonomi.

3 Förslagets huvudsakliga innehåll

Den senaste tidens naturkatastrofer, såsom översvämningarna i Centraleuropa, har lett till förödande konsekvenser för befolkningen i regionerna.

Kommissionen anser att Europeiska unionen snabbt måste kunna erbjuda mer effektivt stöd via Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och Europeiska socialfonden+ (ESF+) till medlemsstater, regioner, lokala myndigheter och personer som drabbas allvarligt av regionala naturkatastrofer och komplettera de medel som finns tillgängliga ur Europeiska unionens solidaritetsfond.

Kommissionens förslag gäller ändring av villkoren för stöd som beviljas ur två fonder: Europeiska socialfonden+ (ESF+) och Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf).

De långsiktiga strategiska målen för sammanhållningspolitiken bevaras genom att fastställa ett betalningstak för de föreslagna nya nödinsatserna, som är högst tio procent av medlemsstatens totala sammanhållningspolitiska anslag under programperioden 2021–2027, där Eruf, ESF+ och Sammanhållningsfonden har beaktats.

Stödberättigande naturkatastrofer

Kommissionens förslag kompletterar stödet från Europeiska solidaritetsfonden. Utöver situationer enligt definitionerna av naturkatastrofer i förordningen om solidaritetsfonden är det möjligt att rikta stödet till hantering av negativa konsekvenser av mindre naturfenomen. Kommissionen föreslår att en naturkatastrof som avses i förordningen ska förstås som en större naturkatastrof eller en regional naturkatastrof enligt definitionerna i artikel 2.2 och 2.3 i förordningen om solidaritetsfonden. Till skillnad från bestämmelserna i förordningen om solidaritetsfonden ska även en naturkatastrof som leder till direkta skador under de tröskelvärden som anges i förordningen om solidaritetsfonden vara stödberättigande utgifter, förutsatt att den har erkänts som en naturkatastrof av en behörig myndighet i medlemsstaten.

I förordningen om solidaritetsfonden (EG) 2012/2002 avses med större naturkatastrof en naturkatastrof som i en bidragsberättigad stat leder till direkta skador som uppskattas överstiga 3 000 000 000 EUR i 2011 års priser eller utgöra mer än 0,6 % av dess BNI. Med regional naturkatastrof avses en naturkatastrof som i en region på Nuts 2-nivå i en bidragsberättigad stat leder till direkta skador som överstiger 1,5 % av den regionens bruttonationalprodukt (BNP). Naturkatastrofer i denna storleksklass har inte drabbat Finland.

Åtgärder som stöds av Europeiska socialfonden+

Redan nu kan medel beviljas från ESF+ också för att lindra de negativa socioekonomiska konsekvenserna av naturkatastrofer. Enligt förslaget utvidgas stödberättigade insatser från ESF+ till följande områden:

- livsmedel och/eller grundläggande förnödenheter utan kompletterande åtgärder
- flexibla åtgärder för deltidsanställda
- hälso- och sjukvård även för andra än de mest utsatta.

Enligt den ändrade regleringen kan hjälp i form av livsmedel och grundläggande förnödenheter beviljas i högst sex månader och övriga utvidgade ESF-insatser i högst 18 månader efter en naturkatastrof.

Åtgärder som stöds ur Europeiska regionala utvecklingsfonden

För Eruf föreslås en ny särskild prioritering för ett grönare, koldioxidsnålt Europa, som i dagsläget omfattar bland annat anpassningsåtgärder för att hantera klimatförändringen. Om en medlemsstat vill utnyttja denna särskilda prioritering ska programändringen lämnas in till kommissionen senast fyra månader efter den första skadan till följd av katastrofen. Om naturkatastrofen inträffar innan ändringsförordning träder i kraft, ska den föreslagna programändringen lämnas in inom fyra månader från det att förordningen har trätt i kraft.

Även sådana insatser som har inletts eller slutförts fysiskt innan finansieringsansökan lämnades in är stödberättigande, förutsatt att de görs med anledning av en naturkatastrof som inträffat den 1 januari 2024 eller senare.

Kommissionen föreslår dessutom att man samtidigt ökar förfinansieringen till medlemsstaterna till 30 procent inom dessa särskilda prioriteringar för naturkatastrofer och möjliggör unionsfinansiering på 100 procent. Särskild förfinansiering beräknas utöver den vanliga årliga finansieringen. Medlemsstaterna kan använda ränteinkomsterna från förfinansieringen för insatser enligt programmet.

4 Förslagets rättsliga grund och förhållande till proportionalitets- och subsidiaritetsprincipen

Förslaget till ändring av förordningarna har tre rättsliga grunder: artikel 175.3 i EUF-fördraget om särskilda åtgärder utanför fonderna, artikel 164 i EUF-fördraget om tillämpningsförfordningar för Europeiska socialfonden och artikel 178 i EUF-fördraget om tillämpningsförfordningar för Europeiska regionala utvecklingsfonden. En sammanslagning av de rättsliga grunderna är möjlig. De är kompatibla med varandra och förutsätter samma beslutsförfarande.

Rådet och parlamentet behandlar förslaget i vanlig lagstiftningsordning och rådet fattar sitt beslut med kvalificerad majoritet.

Enligt statsrådets bedömning har de rättsliga grunderna valts på ett korrekt sätt.

Statsrådet anser att förslagen är förenliga med subsidiaritetsprincipen och proportionalitetsprincipen.

5 Förslagets konsekvenser

Förslaget har inga konsekvenser för den nationella lagstiftningen.

Förslagen ökar inte den programfinansiering som finns tillgänglig i Finland 2021–2027.

Förslagen genomförs inom ramen för EU:s fleråriga budgetram för innevarande period. Förslagen har inte några konsekvenser för åtagandebemyndigandena enligt EU:s budget, eftersom inga ändringar föreslås i betalningstaken för den finansiering som beviljas de operativa programmen ur fonderna under programperioden 2021–2027.

Förslagen påverkar inte betalningsbemyndigandena som helhet. Förslagen ökar och tidigarelägger behovet av betalningsbemyndiganden för 2025–2026, vilket jämnas ut senare under programperioden.

I anslutning till RESTORE-lagstiftningsförslaget har kommissionen i ändringsskrivelse nr 1 till EU:s budget för 2025 gett ett förslag till en ökning av Europeiska regionala utvecklingsfondens

betalningsbemyndiganden med tre miljarder euro. Den 18 oktober 2024 gavs en kompletterande U-skrivelse U 35/2024 rd – UK 20/2024 rd till riksdagen.

Stora utskottet godkände riksdagens ståndpunkt StoURSk 80/2024 rd den 23 oktober 2024.

6 Ålands ställning

Självstyrelselagen för Åland (1144/1991) innehåller bestämmelser om Ålands och rikets behörigheter i 18 och 27 §. Landskapet Åland svarar för beredningen och förvaltningen av de program som avses i kommissionens förslag.

7 Behandlingen av förslaget i Europeiska unionens organ och övriga medlemsstaters ställningstaganden

Kommissionens RESTORE-lagstiftningsförslag presenterades i Ständiga representanternas kommitté den 23 oktober 2024 och behandlingen i rådets arbetsgrupp för strukturåtgärder och de yttersta randområdena inleddes den 28 oktober 2024.

Majoriteten av medlemsstaterna bedöms inte motsätta sig att förordningsförslagen godkänns i enlighet med kommissionens förslag.

Europaparlamentet har preliminärt välkomnat kommissionens förslag om att inrikta sammanhållningsfonderna på hanteringen av naturkatastrofer i samband med behandlingen av ändringsskrivelsen till budgeten 2025 i budgetutskottet. Enskilda ledamöter har dock ansett att sammanhållningspolitiken blir för mycket av ett krisinstrument och därför borde EU-finansieringen av naturkatastrofer i fortsättningen ordnas bättre än i nuläget.

Ansvarigt utskott torde vara Utskottet för regional utveckling, vars föredragande ännu inte har utsetts.

8 Den nationella behandlingen av förslaget

Skriftligt förfarande i sektionen för regional- och strukturpolitik (EU4) som är underställd kommittén för EU-ärenden 24–25 oktober 2024.

9 Statsrådets ståndpunkt

Riksdagen har i samband med behandlingen av den brådskande E-skrivelsen den 25 oktober 2024 fått följande ställningstaganden:

Finland kan stödja kommissionens förslag som helhet om att utvidga ändamålen för anslagen för sammanhållningspolitiken till att minska de skadliga effekterna av naturkatastrofer och hjälpa skadelidande utan att de totala anslagen som medlemsstaterna redan allokaterats för programperioden 2021–2027 höjs. När det gäller sammanhållningspolitiken förhåller sig Finland traditionellt mycket kritiskt till unionsfinansiering på 100 procent och anser att den föreslagna förfinansieringen är överdriven.

Finland anser att med tanke på en oklanderlig och effektiv användning av medlen bör de nya anpassningarna av sammanhållningspolitiken som föreskrivs i fråga om nödinsatser vid naturkatastrofer i princip endast inriktas på stora naturkatastrofer på ett sätt som motsvarar bestämmelserna i förordningen om solidaritetsfonden.

Finland framhäver minskningen av och beredskapen inför olika katastrofhot. Anpassningarna av bestämmelserna om stödberättigande inom sammanhållningspolitiken bör vara tidsbegränsade på det sätt som kommissionen föreslår. Finland understöder inte att finansieringen av sammanhållningspolitiken omvandlas till en permanent naturkatastrofmekanism.

Genom förslaget till förordning ska man inte föregripa innehållet i EU:s kommande fleråriga budgetram för tiden efter 2027.